

Crtež : Igor Janković I-3, Piroć

Izveštaj o trgovini ljudima u Srbiji **2015**

ЦЕНТАР ЗА ЗАШТИТУ
ЖРТАВА ТРГОВИНЕ ЉУДИМА

International Organization for Migration (IOM)

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

Autori:

Marko Milanović,
Sanja Kljajić,
Lidija Milanović,
Miloš Antonić

Ovu analizu kreirao je Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima.

Podršku u izdavanju i prevodu pružila je Međunarodna organizacija za migracije (IOM), u okviru projekta „Jačanje sistemskog partnerstva u implementaciji Nacionalne strategije za borbu protiv trgovine ljudima – komponenta jačanja sistema identifikacije i zaštite žrtava trgovine ljudima“, koji u partnerstvu realizuju Međunarodna organizacija za migracije (IOM) i Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima, a finansiraju Razvojni fond IOM i Švajcarska agencija za razvoj i saradnju (SDC).

Sadržaj ove publikacije ne odražava obavezno stavove Međunarodne organizacije za migracije ili Vlade Švajcarske.

Ukoliko se koriste podaci izveštaja, molimo vas da podatke citirate na sledeći način:

Milanović, M., Kljajić, S., Milanović, L., Antonić, M. (2015). *Izveštaj o trgovini ljudima u Srbiji 2015*. Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima, Beograd. Preuzeto sa:

<http://www.centarzztlj.rs/index.php/statistika>

SADRŽAJ

1	UVOD	7
2	KORIŠĆENI INDIKATORI I UPOREDIVOST SA PODACIMA NA NIVOU EU	9
3	BROJ ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA U SRBIJI.....	13
4	OSNOVNE KARAKTERISTIKE ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA	19
5	ZAJEDNIČKI INDIKATORI NA NIVOU EU.....	25
5.1	ORGANIZACIJA/POJEDINAC KOJI JE ŽRTVU UPUTIO NA CENTAR ZA ZAŠTITU ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA	25
5.2	NAČIN EKSPLOATACIJE.....	26
5.3	DRŽAVLJANSTVO	28
5.4	ZEMLJA REGRUTOVANJA.....	28
5.5	PRUŽENA PODRŠKA.....	29
6	KARAKTERISTIKE PROCESA TRGOVINE LJUDIMA.....	31
6.1	TRANSNACIONALNA I NACIONALNA TRGOVINA LJUDIMA	31
6.2	KARAKTERISTIKE REGRUTACIJE I EKSPLOATACIJE.....	37

SPISAK SLIKA

- Slika 1.** Učestalosti trgovine ljudima po jedinicama lokalne samouprave
- Slika 2.** Struktura žrtava u odnosu na uzrast
- Slika 3.** Struktura žrtava po polu u odnosu na uzrast
- Slika 4.** Usporedni prikaz strukture žrtava po polu i uzrastu
- Slika 5.** Struktura žrtava trgovine ljudima u odnosu na obrazovanje
- Slika 6.** Struktura žrtava trgovine ljudima u odnosu na organizaciju/pojedinca koji je žrtvu uputio na Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima
- Slika 7.** Struktura žrtava trgovine ljudima u odnosu na način eksploatacije
- Slika 8.** Struktura žrtava trgovine ljudima u odnosu na tip trgovine ljudima
- Slika 9.** Tokovi trgovine ljudima
- Slika 10.** Prikaz migracija žrtava trgovine ljudima
- Slika 11.** Prikaz tokova trgovine ljudima na transnacionalnom nivou
- Slika 12.** Struktura žrtava trgovine ljudima u odnosu na tip trgovine ljudima, prikazano po polu
- Slika 13.** Struktura žrtava trgovine ljudima u odnosu na tip trgovine ljudima, prikazano po uzrastu
- Slika 14.** Struktura žrtava trgovine ljudima u odnosu na tip trgovine ljudima, prikazano po načinu eksploatacije
- Slika 15.** Struktura žrtava u odnosu na dužinu perioda vrbovanja u danima
- Slika 16.** Struktura žrtava u odnosu na dužinu perioda eksploatacije u mesecima

I.

UVOD

Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima (u daljem tekstu: Centar) je republička ustanova socijalne zaštite, osnovana aprila 2012. godine odlukom Vlade Republike Srbije. Centar je osnovan kako bi se obezbedila kvalitetna zaštita žrtava trgovine ljudima u Srbiji, u skladu sa ljudskim pravima žrtava i međunarodnim konvencijama u ovoj oblasti čiji je Srbija potpisnik. Osnovni poslovi centra su poslovi identifikacije žrtava trgovine ljudima, odnosno utvrđivanje statusa žrtve na osnovu ugroženosti njihovih prava (bez obzira na dokazano postojanje krivičnog dela trgovine ljudima) i koordinacija podrške koju žrtvama obezbeđuju institucije sistema, organizacije civilnog društva i drugi subjekti, odnosno realizacija aktivnosti u okviru mehanizma za upućivanje žrtava trgovine ljudima. Centar takođe vodi jedinstvenu bazu podataka o žrtvama trgovine ljudima u Srbiji, analizira i daje podatke o obeležjima žrtava trgovine ljudima, prati pojavu trgovine ljudima i učestvuje u istraživanjima i drugim aktivnostima na unapređivanju kapaciteta sistema za adekvatan odgovor i suprotstavljanje trgovini ljudima.

Prva analiza ovog tipa je sačinjena u okviru projekta „Jačanje sistemskog partnerstva u implementaciji Nacionalne strategije za borbu protiv trgovine ljudima – komponenta jačanja sistema identifikacije i zaštite žrtava trgovine ljudima“, koji su partnerski sprovodili Međunarodna organizacija za migracije (IOM) i Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima, a koji je bio finansiran od strane Razvojnog fonda IOM i i Švajcarske agencije za razvoj i saradnju (SDC). Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima je nakon završetka projekta na sebe preuzeo obavezu da nastavi sa izradom ovog tipa analize.

Redovno sačinjavanje ove analize ima za cilj da obezbedi kontinuirano sagledavanje i praćenje različitih aspekata pojave

trgovine ljudima u Srbiji i omogućí uporedivost podataka sa podacima EU.

Analiza koja je ovde predstavljena obuhvata karakteristike procesa trgovine ljudima i karakteristike ųrtava trgovine ljudima koje su status ųrtve trgovine ljudima stekle tokom 2014. godine. U prvom delu analize predstavljene su informacije koje se odnose na karakteristike ųrtava trgovine ljudima u Srbiji, ukljućujući i zajednićke indikatore za zemlje EU. Drugi deo predstavlja opis samog procesa trgovine, ukljućujući i karakteristike vrbovanja. Isto tako, detaljno su razmotrene razlike izmeću trgovine ljudima na nacionalnom i transnacionalnom nivou.

2. KORIŠĆENI INDIKATORI I UPOREDIVOST SA PODACIMA NA NIVOU EU

Ovaj izveštaj odnosi se na karakteristike procesa trgovine ljudima i žrtava trgovine koje su identifikovane tokom 2014. godine. Identifikacija žrtava trgovine ljudima se u RS odvija u sistemu socijalne zaštite, s tendencijom da ovaj sistem izgradi dalje kapacitete za vođenje jedinstavenih podataka o žrtvama trgovine ljudima u Srbiji. U tom smislu, karakteristike prepoznatih žrtava pa i broj žrtava zavise, osim od samih karakteristika trgovine ljudima u Srbiji, i od stručnih procedura i resursa sistema zaštite žrtava. **Predstavljani podaci se zato ne mogu se tumačiti kao karakteristike trgovine ljudima, već oni nužno oslikavaju interakciju karakteristika trgovine i delovanje sistema zaštite žrtava.** Drugim rečima, broj i karakteristike identifikovanih žrtava trgovine ljudima zavise u velikoj meri i od karakteristika samog sistema zaštite, pa se svi predstavljeni podaci trebaju tumačiti u ovom kontekstu.

U skladu sa Direktivom 2011/36/EU, pod terminim identifikovana žrtva trgovine ljudima u Srbiji se podrazumeva osoba koja je formalno identifikovana od strane Centra za zaštitu žrtava trgovine ljudima, kao relevantnog formalnog autoriteta za identifikaciju žrtava trgovine ljudima. Kako se u Srbiji prilikom formalne identifikacije žrtava trgovine ljudima koriste kriterijumi koji su propisani Direktivom 2011/36/EU, identifikovane žrtve obuhvataju i grupu presumptivnih žrtava koje su ušle u proces identifikacije. Osim identifikovanih žrtava, Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima vodi evidenciju osoba za koje se po prijavi može pretpostaviti da su žrtve, ali koje su odbile da uđu u proces identifikacije. Ipak, kako na osnovu prijave nije moguće utvrditi da li se zadovoljavaju kriterijumi dati u okviru Direktive 2011/36/EU, ove osobe nemaju status presumptivne žrtve.

Centar za zaštitu žrtava prilikom evidencije slučajeva koristi zajedničke indikatore na nivou EU, ali prikuplja i dodatne podatke, što omogućava detaljan opis važnih karakteristika trgovine ljudima. Kako u Srbiji postoji centralna baza žrtava trgovine ljudima, koju vodi Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima, ne postoji problem utvrđivanja broja žrtava i njihovih karakteristika, kao u većini zemalja EU.

Iako je baza koju vodi centar kreirana pre nego što su donete smernice za prikupljanje podataka o trgovini ljudima na nivou EU, struktura baze je takva da pruža mogućnost praćenja većine indikatora koje preporučuje i Eurostat, a dostupni su i mnogo bogatiji podaci koji mogu biti korisni za kreiranje politika i mera zaštite žrtava trgovine ljudima. U okviru Tabele 1 prikazane su karakteristike koje prati Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima. Ove karakteristike podeljene su u tri grupe: zajedničke karakteristike na nivou EU, karakteristike žrtava trgovine ljudima i karakteristike procesa trgovine ljudima.

Tabela 1. Karakteristike koje prati Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima

ZAJEDNIČKE KARAKTERISTIKE KOJE SE ODOSE NA PODATKE O ŽRTVAMA NA NIVOU EU

- 1 Broj žrtava u odnosu na organizaciju/pojedinca koji su žrtvu uputili na Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima
- 2 Broj žrtava u odnosu na način eksploatacije
- 3 Broj žrtava u odnosu na državljanstvo
- 4 Broj žrtava u odnosu na zemlju regrutacije
- 5 Broj žrtava u odnosu na pruženu podršku

KARAKTERISTIKE ŽRTVE

- 1 Broj žrtava po polu
- 2 Broj žrtava po uzrastu
- 3 Broj žrtva u odnosu na bliži status
- 4 Broj žrtava u odnosu na poseban status
- 5 Broj žrtava u odnosu na bračni status
- 6 Broj žrtava u odnosu na školsku spremu
- 7 Broj žrtava u odnosu na radni status

- 8 Broj žrtava u odnosu na procenjen psihosocijalni razvoj
- 9 Broj žrtava u odnosu na prethodnu uključenost u lanac trgovine ljudima
- 10 Broj žrtava u odnosu na tip naselja

KARAKTERISTIKE PROCESA TRGOVINE LJUDIMA

- 1 Broj žrtava u odnosu na uzrast žrtve u trenutku vrbovanja
- 2 Broj žrtava u odnosu na odnos žrtve sa osobom koja je vrbovala žrtvu
- 3 Broj žrtava u odnosu na način vrbovanja žrtve
- 4 Broj žrtava u odnosu na dužinu perioda vrbovanja
- 5 Broj žrtava u odnosu na mesto življenja tokom vrbovanja
- 6 Broj žrtava u odnosu na dužinu perioda eksploatacije
- 7 Broj žrtava u odnosu na tip trgovine ljudima

Kako bi podaci bili u potpunosti uporedivi u okviru evidencije potrebno je:

1. Unaprediti način klasifikacije organizacija koje su žrtve uputile na Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima;
2. Uvesti praćenje dužina perioda refleksije;
3. Uvesti praćenje broja žrtava na godišnjem nivou i na osnovu datuma pokretanja postupka identifikacije.

Iako se ovi podaci nalaze u procenama, ne prikupljaju se i ne beleže kao deo obavezne evidencije. U smislu unapređenja načina klasifikacije organizacija koje upućuju prijave na Centar potrebno je omogućiti razlikovanje uprava u okviru policije, dodavanje kategorije inspekcija rada. Kao kriterijum za razvrstavanje žrtve u određenu kalendarsku godinu, Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima trenutno koristi datum donošenja odluke u statusu osobe, odnosno datum završetka procesa identifikacije. Takav način vođenja podataka je u skladu sa praksom vođenja podataka u institucijama socijalne zaštite u Srbiji, ali ovako kreirani podaci nisu u potpunosti uporedivi sa podacima na nivou EU. Kao kriterijum za razvrstavanje žrtava u određenu kalendarsku godinu, odnosno prilikom izračunavanja broja žrtava na godišnjem nivou, *Eurostat* koristi datum početka identifikacije. Ovo je jedna od tema koju je potrebno detaljnije razmotriti i potrebno je podatke na nivou Srbije uskladiti sa kriterijuma EU kako bi bili u potpunosti uporedivi.

3. BROJ ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA U SRBIJI

Tokom 2014. godine Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima postupao je na osnovu 370 prijava trgovine ljudima, od čega je u **125 slučajeva identifikovano da se radi o žrtvama trgovine ljudima**. To predstavlja povećanje broja žrtava od 36% u odnosu na prethodnu godinu. U ovom periodu su četiri osobe, za koje se na osnovu informacija iz prijave moglo posumnjati da su žrtve trgovine ljudima, odbile da uđu u proces identifikacije. Kako se radi o odraslim osobama, sa njima je kontakt prekinut, a ove osobe su upućene na druge službe i organizacije civilnog društva.

Kako bi se omogućilo smisleno poređenje broja žrtava između različitih država, važno je u obzir uzeti veličinu populacije države. Na nivou EU, kao mera broja identifikovanih žrtava koristi se broj identifikovanih žrtava na 100 000 stanovnika. Prilikom tumačenja broja žrtava na 100 000 stanovnika sa kojima državne službe dođu u kontakt, ovaj broj se ne može interpretirati jednoznačno kao razlika u rasprostranjenosti trgovine ljudima u određenoj zemlji, niti kao efikasnost sistema, već predstavlja njihovu interakciju. Ukoliko broj žrtava trgovine ljudima uporedimo sa brojem stanovnika Srbije na osnovu popisa iz 2011. godine (7 186 862 stanovnika), **broj identifikovanih žrtava na 100 000 stanovnika iznosi 1,8**, što je povećanje za 0,5 u odnosu na prethodnu godinu. Broj identifikovanih žrtava radne eksploatacije je 1,3 na 100 000 stanovnika, a seksualne samo 0,2.

Na nivou EU, uporedivi podaci o broju identifikovanih žrtava na 100 000 stanovnika trenutno su dostupni za period 2010

- 2012. godina¹. Dok je broj identifikovanih žrtava na 100 000 stanovnika na nivou EU tokom 2010. godine i 2011. godine iznosio 1,6, u 2012. godini dolazi do porasta ovog broja na 2,2. U Srbiji je broj identifikovanih žrtava na 100 000 stanovnika u periodu 2010 – 2011. godina iznosio 1,2, zatim 1,1 tokom 2012. godine, dok je u 2013. godini ovaj broj porastao na 1,3. Na osnovu ovih podataka možemo da zaključimo da je **broj identifikovanih žrtava trgovine ljudima na 100 000 stanovnika u Srbiji raste u odnosu na prethodni period**, ali je potrebno da se uloži dodatni napor kako bi stopa identifikacija bila na nivou EU proseka.

Broj identifikovanih žrtava na 100 000 muškaraca iznosi 2,9, dok među ženama 0,7. Ovo znači da je tokom 2014. godine **četiri puta više žrtava identifikovano među muškarcima u odnosu na broj identifikovanih žrtava među ženama**, iako je opšte prihvaćen stav da su žene u većem riziku od trgovine ljudima. U odnosu na EU postoji značajno odstupanje u broju identifikovanih muškaraca i žena na 100 000 stanovnika. Dok je na nivou EU ovaj odnos relativno stabilan i u periodu 2010 – 2012 iznosi 0,8 za muškarce i 2,6 za žene, vidimo da je u Srbiji odnos potpuno suprotan.

Od ukupno 125 žrtava trgovine ljudima, samo 23 žrtve trgovine ljudima su eksploatisane u Srbiji a 102-e žrtave su prepoznate kao moguće žrtve trgovine ljudima u inostranstvu². Žrtve koje su otkrivene na teritoriji Republike Srbije eksploatisane su u 11 gradova/opština (Tabela 2), dok žrtve koje su građani Srbije imaju mesto prebivališta u 38 gradova/opština (Tabela 3). Na Slici 1 prikazan je odnos broja žrtava koje imaju prebivalište na teritoriji određenog grada/opštine i broja stanovnika grada/opštine.

1 Eurostat. European Commission. (2015). *Trafficking in human beings*. Preuzeto sa <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3888793/6648090/KS-TC-14-008-EN-1.pdf/b0315d39-e7bd-4da5-8285-854f37bb8801>, doi:10.2785/512112

2 Termin „moguća žrtva“, upotrebljen za građane Srbije koji su prepoznati u inostranstvu, koristi se jer u Srbiji status žrtve imaju samo osobe koje je kao takve, putem procene, identifikovao Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima. U tom smislu, svi građani, koji se obrate ili upute na Centar su moguće žrtve, bez obzira da li su u inostranstvu identifikovani kao žrtve ili ne, a Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima u toku identifikacije uzima u obzir nalaze i podatke koji već postoje i uspostavlja saradnju sa organizacijama iz inostranstva u cilju efikasnijeg rada uz punu zaštitu žrtve.

Tabela 2. Broj identifikovanih žrtava u Srbiji odnosu na mesto poslednje eksploatacije (N=23)

Grad	Broj žrtava
Beograd	6
Novi Sad	4
Jagodina	3
Šabac	3
Kragujevac	1
Novi Pazar	1
Bela Palanka	1
Sombor	1
Niš	1
Raška	1
Sremska Mitrovica	1

Tabela 3. Broj identifikovanih žrtava u odnosu na mesto prebivališta na teritoriji Srbije (N=120)

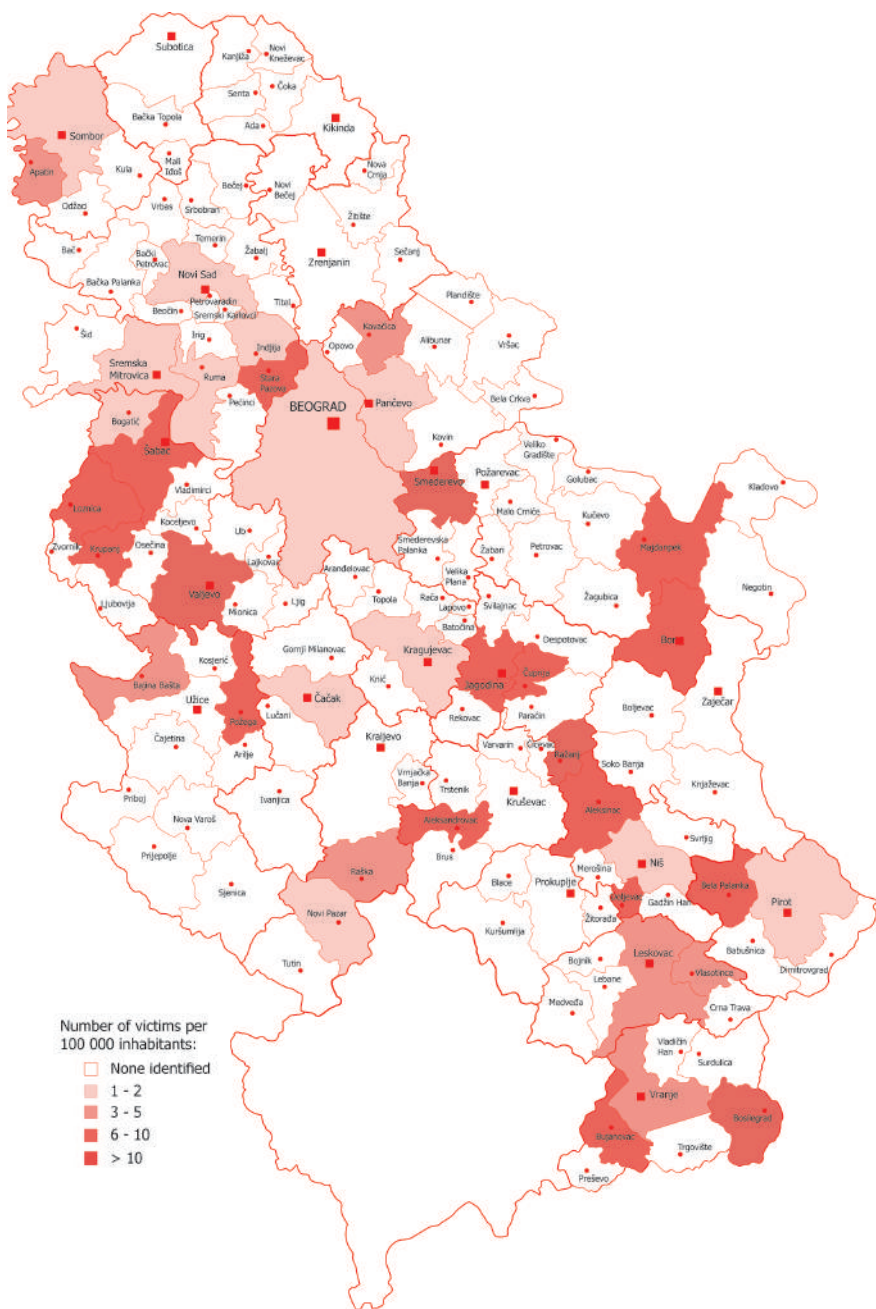
Grad	Broj žrtava
Smederevo	13
Beograd	10
Šabac	10
Valjevo	10
Bogatić	6
Leskovac	6
Loznica	6
Stara Pazova	6
Jagodina	5
Niš	4
Aleksinac	3
Arandelovac	3
Bor	3
Čuprija	3
Pančevo	3
Vranje	3
Čačak	2
Novi Sad	2
Požega	2

Grad	Broj žrtava
Sremska Mitrovica	2
Apatin	1
Bajina Bašta	1
Bela Palanka	1
Bosilegrad	1
Bujanovac	1
Doljevac	1
Indžija	1
Kovačica	1
Kragujevac	1
Krupanj	1
Majdanpek	1
Novi Pazar	1
Pirot	1
Raška	1
Ražanj	1
Ruma	1
Sombor	1
Vlasotince	1

Iako je u 2013. godini bilo značajnih razlika u karakteristikama trgovine ljudima u odnosu na mesto eksploatacije, tokom 2014. godine je na samoj teritoriji Srbije identifikovano suviše malo žrtava kako bi se sproveda ova analiza. Od većih gradova u Srbiji, najveći broj žrtava trgovine ljudima identifikovan je u Beogradu. Od 6 identifikovanih žrtava u Beogradu, 3 su žrtve seksualne eksploatacije, u 2 slučaja otkriveno je nelegalno usvojenje, dok je jedna osoba eksploatisana putem prinude na brak. Dok su prethodne godine u Novom Sadu pre svega identifikovane žrtve eksploatisane kroz prošnju, tokom 2014. godine otkrivene žrtve bile su seksualno eksploatisane. U Novom Sadu je identifikovana i jedina žrtva transnacionalne trgovine ljudima.

Slika 1. Učestalosti trgovine ljudima po jedinicama lokalne samouprave

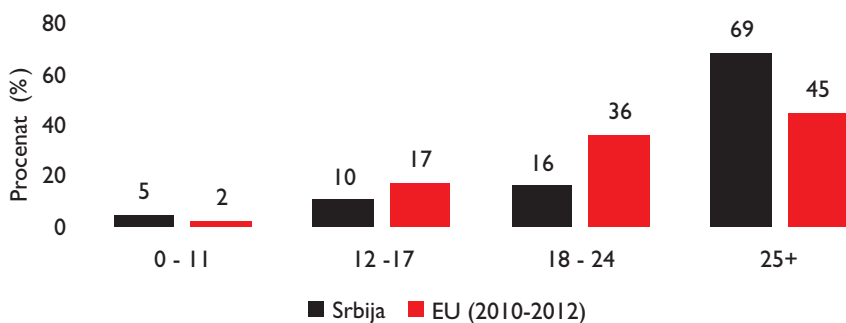

4. OSNOVNE KARAKTERISTIKE ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA

Žrtve trgovine ljudima tokom 2014 godine bile su **uglavnom muškog pola (81%)**, dok su žene činile tek petinu identifikovanih žrtava (19%). Ovo je očekivano ako se u obzir uzme da trgovina ljudima ima jak rodni aspekt. Kako je dominantan oblik eksploatacije bio radna eksploatacija, očekuje se veći udeo muškaraca u strukturi žrtava. Ipak, ovo značajno odstupa od strukture žrtava u EU, u kojoj su u periodu 2010 – 2012. godina žene činile 75% žrtava, kao i od strukture žrtava tokom 2013. godine u Srbiji, kada je 69% žrtava trgovine ljudima bilo ženskog pola.

Struktura u odnosu na uzrast je takva da je čak **85% žrtava trgovine ljudima bilo punoletno**, a tek 15% maloletno. Na Slici 2. je prikazana struktura žrtava po uzrasnim grupama koje je preporučio Eurostat.

Slika 2. Struktura žrtava u odnosu na uzrast

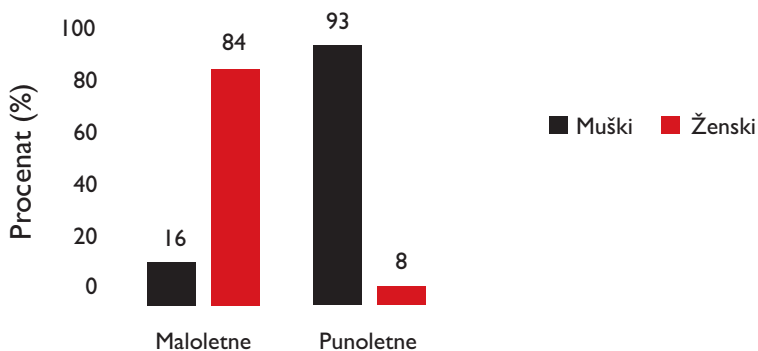

Vidimo da iako je udeo dece u strukturi žrtava u Srbiji 2014. godine bio skoro jednak kao u EU. Razlika postoji u odnosu odraslih i mladih, pri čemu je u Srbiji bilo mnogo više žrtava uzrasta 25+ u odnosu na zemlje EU. Iako je odnos broja identifikovane

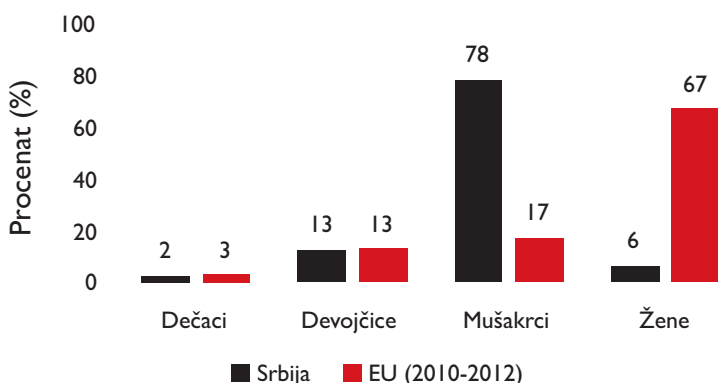
dece u odnosu na odrasle žrtve trgovine ljudima u skladu sa strukturom žrtava u EU, ovo predstavlja značajnu promenu u strukturi identifikovanih žrtava u Srbiji, pri čemu su u 2013. godini deca činila čak 49% žrtava trgovine ljudima.

Sa Slike 3 se vidi da postoji oštra razlika u polnoj strukturi žrtava u odnosu na uzrast. Dok su maloletne žrtve trgovine ljudima uglavnom ženskog pola, punoletne žrtve su pre svega muškog pola. Struktura maloletnih žrtava je ostala nepromenjena u odnosu na 2013. godinu i odgovara strukturi maloletnih žrtava u EU, a struktura punoletnih žrtava razlikuje se i u odnosu na EU i u odnosu na prethodni period.

Slika 3. *Struktura žrtava po polu u odnosu na uzrast*

Slika 4. *Uporedni prikaz strukture žrtava žrtava po polu i uzrastu*

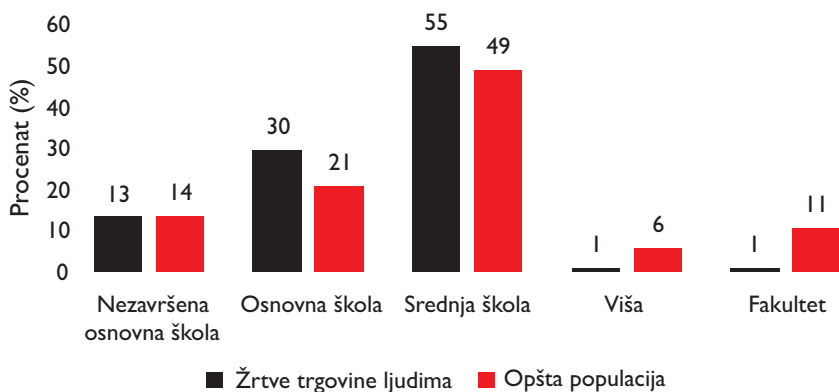
Dok su u EU punoletne žrtve značajno češće žene, u Srbiji su punoletne žrtve tokom 2014. godine bili pre svega muškarci. Ovo predstavlja i promenu u odnosu na karakteristike trgovine ljudima u Srbiji, pri čemu je udeo žena među punoletnim žrtvama smanjen sa 64% tokom 2013. godine na 8% tokom 2014. godine.

Informacije o detaljnijim socio-demografskim karakteristikama žrtava nedostaju za 21-u žrtvu radne eksploatacije: 16 sa kojima nije bilo moguće uspostaviti kontakt i 5 koje su odbile da pruže detaljnije podatke.

Demografske karakteristike žrtava u Srbiji jasno oslikavaju nepovoljan položaj žrtava trgovine ljudima na tržištu rada. **Žrtve trgovine ljudima koje su identifikovane 2014. godine imaju prosečno obrazovanje, nemaju posao ili se još uvek školuju i uglavnom su iz urbanih naselja.**

Najveći broj žrtava trgovine ljudima za koje su postojali podaci imalo je završenu srednju školu, dok je nezavršenu osnovnu školu imalo tek 13% žrtava (Slika 5). Školu je u trenutku vrbovanja pohađalo 10% žrtava. Skoro polovina dece je bilo ili bez škole (11%) ili sa nezavršenom osnovnom školom (37%), dok je 42% dece imalo završenu osnovnu školu. Možemo zaključiti da osim manjeg broja osoba sa visokim obrazovanjem, obrazovna struktura žrtava za koje postoje podaci o stepenu obrazovanja u velikoj meri podseća na obrazovnu strukturu opšte populacije.

Slika 5. Struktura žrtava trgovine ljudima u odnosu na obrazovanje

Između žrtava trgovine ljudima u cilju radne i seksualne eksploatacije postoji značajna razlika u stepenu obrazovanja, pri čemu **žrtve seksualne eksploatacije imaju niže obrazovanje od žrtava radne eksploatacije**. Dok 73% žrtava seksualne eksploatacije ima osnovno ili nezavršeno osnovno obrazovanje, isti nivo obrazovanja ima 30% žrtava radne eksploatacije. Jedan način da se ova razlika objasni je uzrastom žrtava. Kako su žrtve seksualne eksploatacije često maloletne, one nisu ni imale mogućnost da završe više obrazovanje osim osnovnog. Ipak, razlika u obrazovanju između žrtava seksualne i radne eksploatacije ostaje i kada se posmatraju samo punoletne žrtve, pri čemu 63% punoletnih žrtava seksualne eksploatacije ima nezavršeno ili završeno osnovno obrazovanje, u odnosu na 30% žrtava radne eksploatacije. Na osnovu ovoga može se zaključiti da je niže obrazovanje ipak karakteristično za način eksploatacije, bez obzira na to što su žrtve seksualne eksploatacije mlađe. U odnosu na 2013. godinu postoji značajna razlika u odnosu na obrazovnu strukturu žrtava trgovine ljudima, pri čemu nijedna žrtva tokom 2013. godine nije imala više ili visoko obrazovanje, a samo 10% je imalo završenu srednju školu.

Ukoliko posmatramo status žrtava u odnosu na tržište rada, najveći broj žrtava trgovine ljudima bilo je nezaposleno u trenutku vrbovanja, a samo je **6 žrtava (5%), od čega dvoje dece, bilo stalno ili privremeno zaposleno, odnosno radno angažovano**.

Žrtve češće potiču iz urbanih naselja, pa je 77% žrtava za koje postoje informacije živelo u urbanim, a 23% u ruralnim naseljima. **Deca koja su žrtve trgovine ljudima češće nego ostale žrtve potiču iz urbanih naselja (95%).**

Kada posmatramo bračni status punoletnih žrtava, vidimo da su to najčešće lica koja imaju partnera, pri čemu je u braku živelo tek 41% punoletnih žrtava. U vanbračnoj zajednici živelo je 7% punoletnih žrtava.

Među identifikovanim žrtvama u 2014-oj godini, pod starateljstvom je bilo 5-oro žrtva, od čega 4-oro dece. Drugim rečima, **petina dece koja su žrtve trgovine ljudima obuhvaćena su starateljskom zaštitom. (21%).** Od ovog broja, dvoje dece je već bilo obuhvaćeno starateljskom zaštitom pre ulaska u proces identi-

fikacije, dok je za dvoje u postupku identifikacije utvrđena potreba za primenom starateljske zaštite. Ovaj podatak govori da je većina dece žrtava ostalo u svojim porodicama, odnosno da nije prepoznata disfunkcionalnost roditeljstva u meri koja bi zahtevala primenu instituta starateljstva radi zaštite najboljih interesa dece. Roditelji ove dece prihvataju saradnju sa institucijama i organizacijama i saraduju u oporavku dece i unapređenju svojih roditeljskih veština.

Sa druge strane, veći udeo dece na starateljstvu, koja su pod starateljstvom bila pre nego što su postala žrtve, može se tumačiti na dva načina. Jedan način tumačenja je da su deca u sistemu socijalne zaštite pod većim rizikom da postanu žrtve trgovine ljudima. Drugi način je da sistem u većoj meri reaguje u slučaju kada su deca pod starateljstvom, što dovodi do povećane identifikacije ove dece. Na osnovu raspoloživih podataka nemam osnov da zaključimo koja je od ovih mogućnosti verovatnija.

Što se tiče ostalih karakteristika, **kod 3% žrtava utvrđena je ponovna viktimizacija**, što je mnogo manje u odnosu na 12%, koliko je ova stopa iznosila 2013. godine. Nijedno dete nije bilo žrtva ponovne viktimizacije tokom 2014. godine. Kod ukupno **2% žrtava zabeleženo je da su interno raseljena lica**.

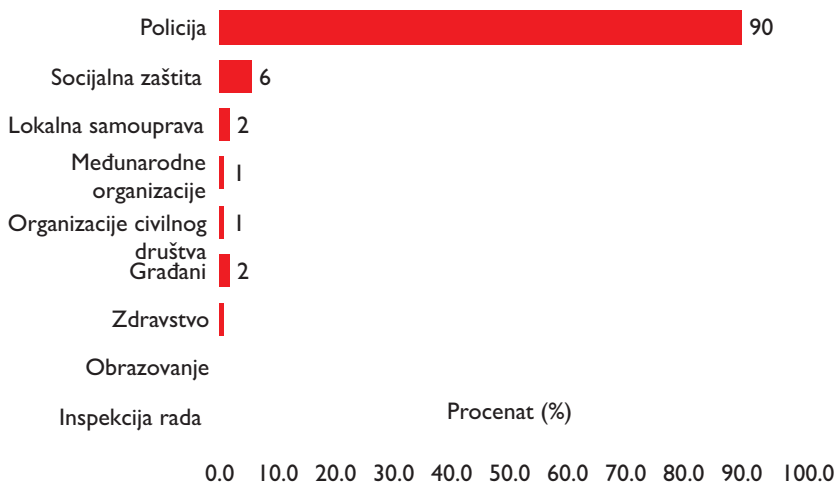

5. ZAJEDNIČKI INDIKATORI NA NIVOU EU

5.1 ORGANIZACIJA/POJEDINAC KOJI JEŽRTVU UPUTIO NA CENTAR ZA ZAŠTITU ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA

Najviše žrtava trgovine ljudima su prijavile javne službe (97%), dok su organizacije civilnog društva i građani direktno prijavili 3% žrtava (Slika 6).

Slika 6. *Struktura žrtava trgovine ljudima u odnosu na organizaciju/pojedinca koji je žrtvu uputio na Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima*

Od javnih službi u procesu otkrivanja žrtava aktivne su bile policija i donekle sistem socijalne zaštite. Ipak, kako su u policiju slivaju sve prijave, kako građana, tako i drugih aktera potrebno je detaljnije razmotriti strukturu prijava u okviru policije.

Prema podacima Centra za zaštitu žrtava trgovine, u okviru trgovine ljudima na nacionalnom nivou policija je prijavila 13 žrtava. **Kroz redovne poslove, policija je otkrila 4 žrtve trgovine ljudima na nacionalnom nivou**, u 8 slučajeva trgovine ljudima na nacionalnom nivou policija je postupala po prijavi građana, dok je u jednom slučaju socijalni radnik doma zdravlja prijavio sumnju da se radi o žrtvi trgovine ljudima. Od 6 slučajeva trgovine ljudima na nacionalnom nivou koje je prijavio sistem socijalne zaštite, ustanova za smeštaj je prijavila jedan slučaj, centar za socijalni rad 5. Dva slučaja prijavio je grad Beograd, Gradski sekretarijat za socijalnu zaštitu.

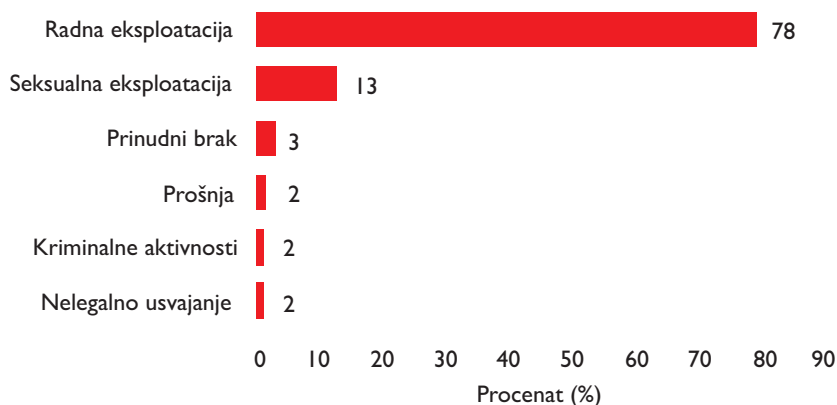
Policija je na Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima uputila i 98 žrtava transnacionalne trgovine ljudima. Od tog broja 10 žrtava je uspelo da pobegne i samo kontaktira policiju druge države ili diplomatsko predstavništvo Srbije.

Ukoliko ove podatke uporedimo sa podacima iz 2013. godine, može su uočiti porast učešća državnih službi u strukturi prijave trgovine ljudima. Iako dolazi do povećanja prijave od strane policije, sa 80% na 90%, posmatrano na nacionalnom nivou beleži se veliko smanjenje otkrivenih žrtava kroz redovne aktivnosti policije. **Broj žrtava koji je policija identifikovala kroz redovne aktivnosti na nacionalnom nivou 5 puta je manji u odnosu na 2013. godinu**, dok nivo prijave od strane građana ostaje na sličnom nivou. U odnosu na prethodnu godinu dolazi i do uključivanja institucija zdravstva u manjem obimu, dok **škole, kao i inspekcija rada nisu bile aktivne u procesu otkrivanja žrtava trgovine ljudima.**

5.2 NAČIN EKSPLOATACIJE

Tokom 2014. godine, **dominantan oblik eksploatacije bio je radna eksploatacija**. Žrtve radne eksploatacije u tom smislu čine čak 78% prepoznatih žrtava, dok je 13% žrtava eksploatisano kroz različite oblike seksualne eksploatacije (Slika 7).

Slika 7. Struktura žrtava trgovine ljudima u odnosu na način eksploatacije

Struktura žrtava u odnosu na način eksploatacije odstupa i u odnosu na 2013. godinu i u odnosu na karakteristike trgovine ljudima u EU. **U odnosu na 2013. godinu dolazi do naglog povećanja broja žrtava radne eksploatacije i smanjenja broja žrtava koje su eksploatisane na drugi način.** Tako je seksualna eksploatacija činila 41% eksploatacije u 2013. godinu u odnosu na 13% u 2014. godini, dok su eksploatacija kroz prinudni brak i prošnju u strukturi identifikovanih žrtava pali sa oko 15% na oko 2-3%. Razlika u strukturi je još veća u odnosu na EU, gde 69% žrtava čine žrtve seksualne eksploatacije, 19% žrtve radne, dok je 12% žrtava eksploatisano na druge načine.

Trgovina ljudima u cilju seksualne eksploatacije se pre svega odvija na nacionalnom nivou, pri čemu je od 15 slučajeva seksualne eksploatacije 11 i regrutovano i eksploatisano u okviru Srbije (73%). U okviru transnacionalne trgovine ljudima u cilju seksualne eksploatacije e su četiri žrtve - jedna državljanka Bosne i Hercegovine koja je eksploatisana u Srbiji i tri građanke Srbije koje su eksploatisane u inostranstvu. **Tokom 2014. godine u Srbiji nisu prepoznati slučajevi radne eksploatacije,** već su sve žrtve koje su eksploatisane na ovaj način otkrivene u inostranstvu.

Struktura žrtava u odnosu na način eksploatacije značajno se razlikuje u zavisnosti od pola, pa možemo zaključiti da **trgovina ljudima ima jak rodni aspekt.** Dok su sve žrtve radne

eksploatacije samo muškarci, žrtve seksualne eksploatacije su samo žene. Isto tako, u slučajevima gde je način eksploatacije bio vršenje krivičnih dela žrtve su bile muškog pola, a u slučajevima prinude na brak i nelegalnog usvojenja ženskog. U okviru prinude na prošnjku identifikovane su samo 3 žrtve, od kojih su dve bile ženskog i jedna muškog pola. Na osnovu ovoga može se zaključiti da iako je došlo do promene strukture žrtava u odnosu na način eksploatacije, karakteristike radne i seksualne eksploatacije nisu promenjene – i dalje su žrtve seksualne eksploatacije pre svega žene, a radne muškarci, pri čemu se trgovina u cilju seksualne eksploatacije prepoznaje pretežno na nacionalnom nivou.

Kod 7 žrtava identifikovani su višestruki obrasci eksploatacije:

- Jedna osoba koja je bila eksploatisana kroz prinudu na prosjačenje bila je eksploatisana istovremeno i kroz prinudu na brak
- Jedna osoba koja je radno eksploatisana, eksploatisana je i kroz prinudu na prosjačenje
- Jedna osoba je bila dva puta radno eksploatisana
- 3 osobe koje su bile seksualno eksploatisane, eksploatisane su i u vidu prinude na brak

5.3 DRŽAVLJANSTVO

Skoro sve žrtve trgovine ljudima su srpskog državljanstva (96%), a preostale žrtve su građani Bosne i Hercegovine (4%).

5.4 ZEMLJA REGRUTOVANJA

Struktura žrtava po zemlji u kojoj je žrtva regrutovana, s obzirom da su žrtve pretežno srpskog državljanstva, slična je kao i struktura žrtava po državljanstvu. Srbija je mesto regrutovanja 99% žrtava trgovine ljudima, a jedna žrtava regrutovana je u inostranstvu.

5.5 PRUŽENA PODRŠKA

Starateljska zaštita. Važno je napomenuti da starateljsku zaštitu reguliše mesno nadležni centar za socijalni rad. Tokom 2014-e godine 22 osobe su obuhvaćene starateljskom zaštitom – 21 dete i 1 odrasla osoba koja je lišena poslovne sposobnosti. Od ovog broja žrtava samo je 5 novoidentifikovanih žrtava, dok su ostale žrtve identifikovane u ranijim periodu, a tokom 2014 godine bile su obuhvaćene podrškom u integraciji i radi prevazilaženja iskustva trgovine ljudima.

Usluge smeštaja. Od ukupno idenetifikovanih žrtava u 2014-oj godini, usluge smeštaja koristilo je 13 žrtava. Usluge smeštaja koristilo je i 5 žrtava tokom procesa identifikacije, a za koje nije utvrđen status žrtve trgovine ljudima. Od 13 žrtava koje su koristile uslugu smeštaja, njih 10 je bilo maloletno, dok su 3 žrtve bile punoletne. Ukupno 9 žrtava je bilo smešteno u rezidencijalne ustanove u okviru sistema socijalne zaštite. Maloletne žrtve mlađe od 16 godine i dve žrtve uzrasta 16 – 18 godina bile su smeštene u ustanove za decu i mlade³, prihvatilišta i hraniteljske porodice. Punoletne žrtve i jedna žrtva uzrasta 16 – 18 godina koristile su smeštaj koji je obezbedila privremena kuća NVO ATINA.

Žrtve radne eksploatacije identifikovane u 2014. godini, u skladu sa njihovim potrebama, kroistile su sledeće vidove pomoći i podrške:

- Pomoć u vidu jednog paketa hrane i jednog paketa higijene dobilo je 36 osoba (ukupno 72 paketa, koje je u saradnji sa Centrom za zaštitu žrtava trgovine ljudima obezbedio Crveni krst Srbije);
- 9 žrtava dobilo je pakete hrane i higijene koje je obezbedio Centar za zaštitu žrtava tergovine ljudima;
- Većina žrtava upućena je na podršku centra za socijalni rad. Trenutnu novčanu pomoć koju preko centra za socijalni

3 Dom za decu i omladinu „Miroslav-Mika-Antić” u Sombrou, Dom za decu i omladinu bez roditeljskog staranja „Spomenak” u Pančevu, Centar za zaštitu odojčadi, dece i omladine u Beogradu

rad dodeljuje lokalna samouprava dobilo je 46 žrtava. Jedna žrtva se obratila centru radi posredovanja u poremećenim porodičnim odnosima. Prema podacima centra za zaštitu žrtava trgovine ljudima nijedna od identifikovanih žrtava nije mogao da ostvri pravo na novčanu socijalnu pomoć, iako su porodice egzistencijalno ugrožene, jer ne ispunjavaju sve zakonske uslove neophodne za ostavriavanje ovog prava;

- Sve identifikovane žrtve radne eksploatacije, kao i korisnici koji su bili u procesu identifikacije, a nisu identifikovani kao žrtve trgovine ljudima upućene su na pomoć i podršku u specijalizovane NVO. Oni su od starne stručnih radnika Centra za zaštitu žrtava trgovine ljudima dobili liflet koji su zajednički sačinili Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima, NVO ASTRA, NVO ATINA I NVO CIM.

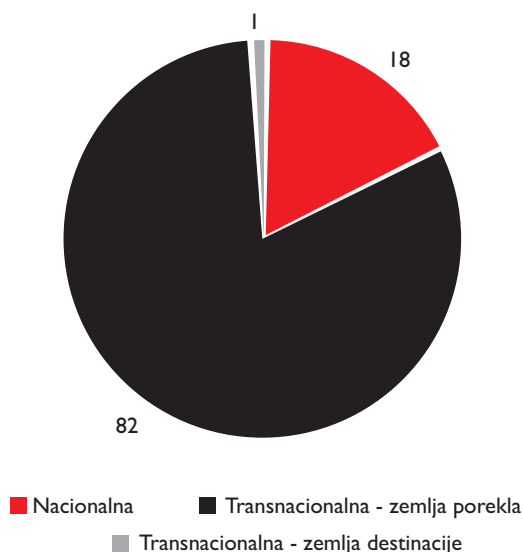
6. KARAKTERISTIKE PROCESA TRGOVINE LJUDIMA

U ovom delu prikazane su najvažnije karakteristike procesa trgovine ljudima u Srbiji, sa fokusom na karakteristika nacionalne i transnacionalne prirode trgovine ljudima. Na kraju su detaljno prikazane i karakteristike koje se odnose na proces regrutacije i eksploatacije žrtava kako bi se ispitale mogućnosti o što ranijem prekidu procesa trgovine ljudima.

6.1 TRANSNACIONALNA I NACIONALNA TRGOVINA LJUDIMA

U Srbiji je tokom 2014. godine bila dominantna transnacionalna trgovina ljudima (Slika 8).

Slika 8. Struktura žrtava trgovine ljudima u odnosu na tip trgovine ljudima

Ovo predstavlja veliku promenu strukture trgovine ljudima u odnosu na 2013. godinu, a odstupa i od karakteristika trgovine na nivou EU. Tokom 2013. godine trgovina ljudima na nacionalnom nivou činila je 70% trgovine ljudima, a transnacionalna 30%. Slična struktura žrtava trgovine ljudima karakteristična je i za EU, pri čemu „unutrašnja trgovina“ čini 65% trgovine ljudima, od čega je 37% žrtava bilo i regrutovano i eksploatisano u zemlji porekla. Glavno odredišta transnacionalne trgovine ljudima je tokom 2014. godine bila Ruska Federacija, koja je bila odredište za 95% žrtava transnacionalne trgovine ljudima. Osim Rusije, odredište transnacionalne trgovine bile su i Nemačka, Italija, Švajcarska Konfederacija i Kraljevina Danska, u kojima je identifikovana po jedna žrtva seksualne eksploatacije. Srbija je bila zemlja destinacije za jednu žrtvu iz Bosne i Hercegovine. Na osnovu ovih podataka može se zaključiti da je **Srbiju pre svega zemlja porekla žrtava trgovine ljudima**, pri čemu je zemlja destinacije tek za 1% žrtava transnacionalne trgovine ljudima, a zemlja porekla 99% žrtava. To je u skladu i sa karakteristikama transnacionalne trgovine tokom 2013. godine, tokom koje je Srbija bila odredište za tek 7% žrtava transnacionalne trgovine ljudima, a zemlja porekla 93% žrtava transnacionalne trgovine ljudima.

Kako bi se bolje razumela povezanost migracija i trgovine ljudima u Srbiji, analizirani su tokovi trgovine ljudima na nacionalnom nivou – odnos mesta porekla i mesta eksploatacije žrtve koje su identifikovane tokom 2014. godine, kao i struktura žrtava transnacionalne trgovine ljudima u odnosu na mesto porekla (Slika 9). Za žrtve transnacionalne trgovine ljudima prikazano je samo mesto porekla, odnosno mesto eksploatacije, a strelice u slučaju trgovine na nacionalnom nivou ukazuju na migracije.

Slika 9. Tokovi trgovine ljudima

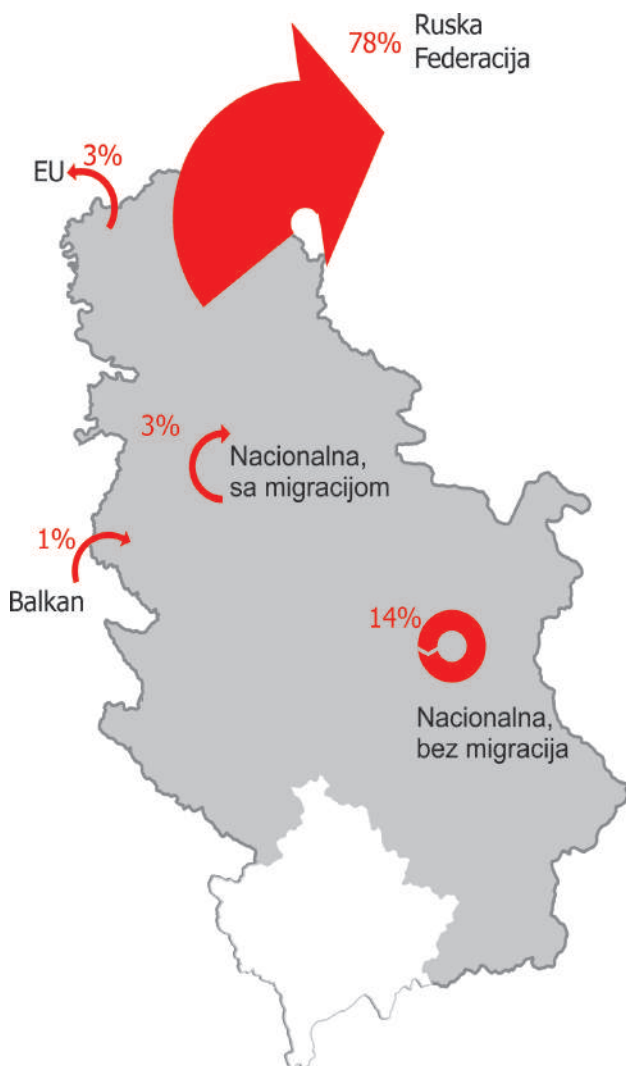

Tokovi trgovine ljudima definisani su na isti način kao i u Globalnom izveštaju o trgovinu ljudima. U tom smislu tokovi trgovine ljudima predstavljaju imaginarne linije koje spajaju dve zemlje u kontekstu transnacionalne trgovine ljudima, odnosno dve lokalne samouprave u kontekstu trgovine ljudima na nacionalnom, koje su bilo zemlje porekla, odnosno destinacije za najmanje pet žrtava. Dok je 2013. godine bilo identifikovano više tokova trgovine ljudima na nacionalnom i transnacionalnom nivou, sa Slike 8 se može uočiti potpuno odsustvo tokova trgovine ljudima u 2014. godini u

okviru migracija na nacionalnom nivou. Drugim rečima, tokom 2014. godine na teritoriji Srbije su uglavnom prepoznati slučajevi trgovine bez migracija, pa je tako čak 82% žrtava trgovine ljudima na nacionalnom nivou i regrutovano i eksploatisano na teritoriji iste opštine. Na Slici 10 prikazana je struktura žrtava trgovine ljudima u odnosu na to da li postoje migracije i da li se trgovina odvija na nacionalnom ili transnacionalnom nivou. **Jedini tok trgovine ljudima koji je moguće identifikovati u 2014. godini je iz Srbije u Rusku Federaciju.**

Slika 10.

Prikaz migracija žrtava trgovine ljudima

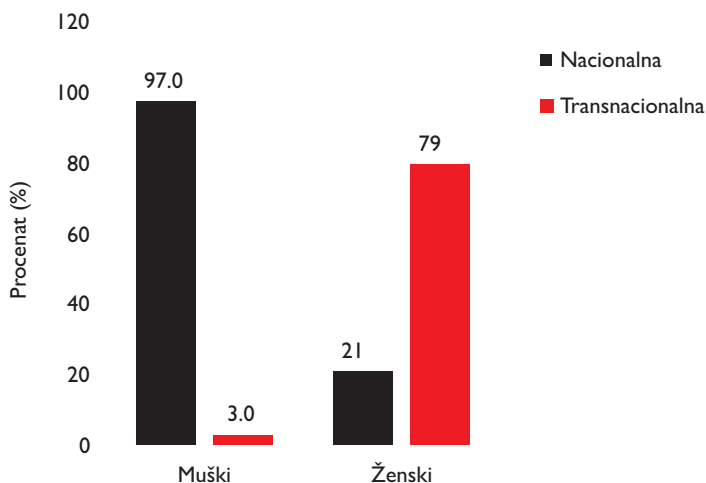

Slika 11. Prikaz tokova trgovine ljudima na transnacionalnom nivou⁴

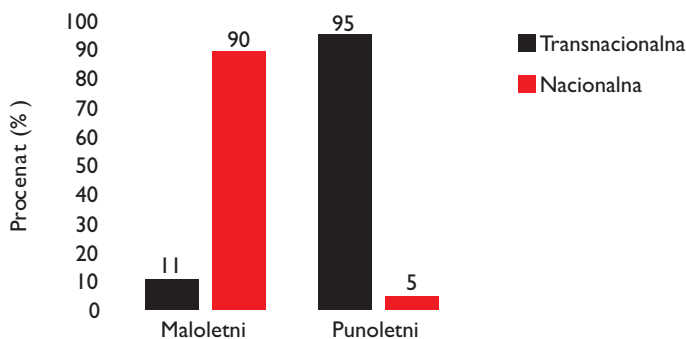
Velike razlike između transnacionalne i nacionalne trgovine ljudima postoje u odnosu na pol, uzrast i način eksploatacije žrtava trgovine ljudima. Kada govorimo o razlikama po polu, sa Slike 12 se može uočiti da oko **4/5 žena eksploatisano kroz trgovinu ljudima na nacionalnom nivou**, dok su skoro svi muškarci žrtve transnacionalne trgovine ljudima (Slika 10). Što se tiče uzrasta, sa Slike 13 se može uočiti da postoji polarizacija tipova trgovine ljudima u odnosu na uzrast. Dok su punoletne osobe pre svega žrtve trgovine ljudima na transnacionalnom nivou, maloletne osobe su žrtve trgovine ljudima na nacionalnom nivou.

Slika 12. Struktura žrtava trgovine ljudima u odnosu na tip trgovine ljudima, prikazano po polu

4 Mapa preuzeta sa *Map of World - Single Color* by *FreeVectorMaps.com*:

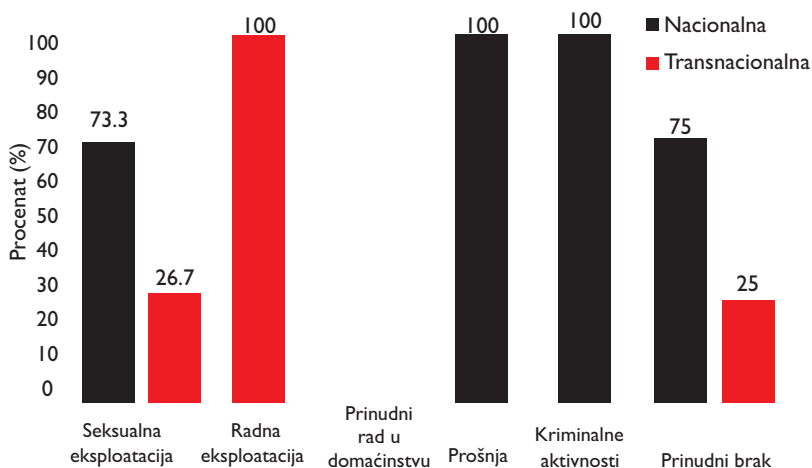
Slika 13. Struktura žrtava trgovine ljudima u odnosu na tip trgovine ljudima, prikazano po uzrastu

Ukoliko podatke uporedimo sa podacima iz 2013. godine uočava se sličan trend, ali je 2014. godine razlika između nacionalne i transnacionalne trgovine izraženija.

Izrazita razlika postoji u vrsti trgovine ljudima, odnosno načinu eksploatacije žrtava u okviru nacionalne i transnacionalne trgovine ljudima (Slika 14). **Većina žrtava seksualne eksploatacije su žrtve trgovine ljudima na nacionalnom nivou**, kao i žrtve eksploatacije kroz prošnju, vršenje kriminalnih aktivnosti i prinudni brak. S druge strane, **žrtve trgovine ljudima u cilju radne eksploatacije su pre svega žrtve transnacionalne trgovine ljudima**. 2014. godine nije identifikovan nijedan slučaj eksploatacije kroz prinudni rad u domaćinstvu.

Slika 14. Struktura žrtava trgovine ljudima u odnosu na tip trgovine ljudima, prikazano po načinu eksploatacije

Ovaj trend je u skladu sa podacima dobijenim 2013. godine, osim što se povećao udeo žrtava na nacionalnom nivou koje su eksploatisane kroz prinudu na brak.

6.2 KARAKTERISTIKE REGRUTACIJE I EKSPLOATACIJE

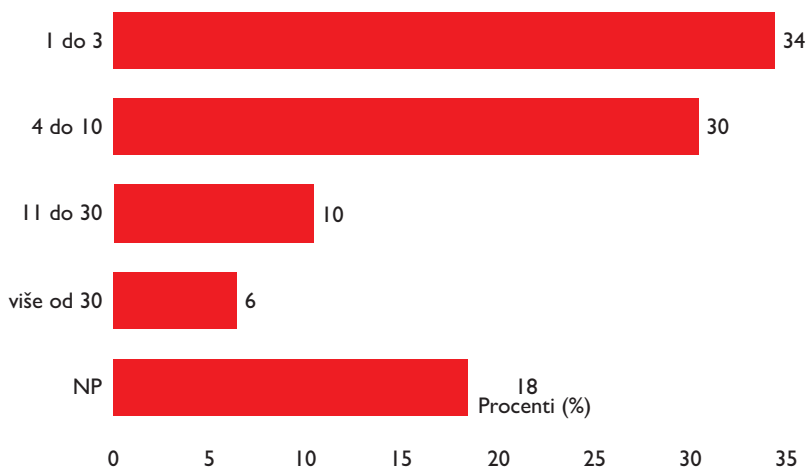
Analiza karakteristika regrutacije i eksploatacije obuhvata opis sledećih karakteristika žrtava i procesa trgovine ljudima: odnos žrtve sa osobom koja ju je vrbovala, način vrbovanja, dužina perioda vrbovanja, mesto života tokom vrbovanja i dužina eksploatacije.

Najveći broj žrtava u Srbiji je vrbovan putem ličnog kontakta sa trgovcem ljudima (58%), 18% je vrbovano preko telefona, a 6% putem oglasa. Za 18% žrtava ne postoje informacije o načinu vrbovanja.

U Srbiji su **žrtve u 45% vrbovane od strane poznatih osoba**, i to u 9% slučajeva od strane članova porodice, u 35% slučajeva od strane poznanika i u 1% od strane poslodavca. Od strane nepoznatih osoba tokom 2014. godine vrbovano je 37% žrtava, a za 18% žrtava ne postoje informacije o načinu vrbovanja. Žrtve su u mnogo većoj meri vrbovane od strane nepoznatih osoba tokom 2014. godine u odnosu na 2013. godinu. **Decu su mnogo češće nego odrasle vrbovali članovi porodice i poznate osobe.** Poznate osobe su decu vrbovale u 63% slučajeva, od čega u 42% slučajeva deca su vrbovana od strane članova porodice. Članovi porodice pre svega vrbuju žrtve u cilju seksualne eksploatacije (46%), a zatim prinude na brak (27%) i prosjačenja (27%). Generalno, **žrtve seksualne eksploatacije su tokom 2014. godine pre svega vrbovale žrtvi poznate osobe (80%).** Poznanici žrtve vrbuju pre svega u cilju radne eksploatacije (80%), kao i nepoznate osobe (87%)

Period vrbovanja žrtve je najčešće kratak i kod 2/3 žrtava trajao je 10 dana ili manje (Slika 15).

Slika 15. Struktura žrtava u odnosu na dužinu perioda vrbovanja u danima

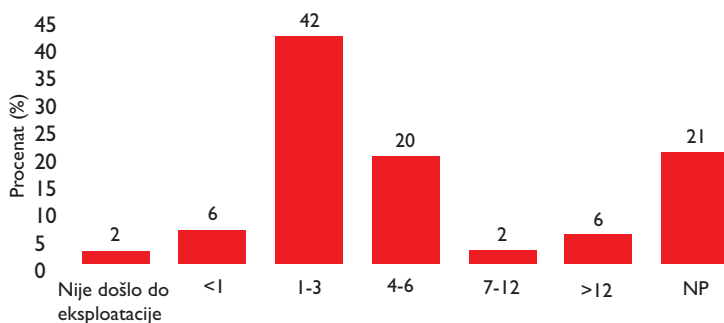

Period regrutacije je nešto duži kod dece nego kod odraslih, pri čemu period regrutacije iznosi više od 10 dana kod 42% dece, u odnosu na 12% kod punoletnih žrtava. Period vrbovanja je značajno kraći od muškaraca, pri čemu je ovaj period duži tek kod 9% osoba muškog pola. Ovo se može objasniti različitim vrstama eksploatacije u kojima muškarci i žene učestvuju, pri čemu je period vrbovanja kod radne eksploatacije značajno kraći, ili čak i ne postoji, u odnosu na period vrbovanja kod seksualne eksploatacije.

Tokom perioda vrbovanja skoro sve žrtve za koje postoje podaci su živеле u svom domu (77%), dok za 18% žrtava nema podataka. Preostalih 6 žrtava (5%) živelo je kod rođaka, na ulici ili kod poslodavca. Žrtve su najčešće vrbovane u porodičnoj kući (61%) ili u blizini porodične kuće (16%). Za 18% žrtava nedostaju podaci, a preostalih 6 žrtava (5%) vrbovano je u porodilištu, u stanu poznanika ili u agenciji za zapošljavanje.

Ukoliko se posmatra dužina perioda eksploatacije žrtava pre nego što su otkrivene, sa Slike 16 se vidi da je tek 6% žrtava u lancu trgovine provelo više od godinu dana, a žrtve su najčešće su eksploatisane od 1 do 6 meseci (Slika 16).

Slika 16. Struktura žrtava u odnosu na dužinu perioda eksploatacije u mesecima

Dok je tokom 2013. godine period eksploatacije najčešće trajao manje od mesec dana, sa Slike 16 se vidi da je tokom 2014. godine period eksploatacije najčešće iznosio od 1 do 6 meseci. I ove godine, kao i prethodne, veoma mali broj identifikovanih žrtava su u eksploataciji proveli više do 6 meseci.